CERRAHPAŞA TIP FAKÜLTESİ KADIN HASTALIKLARI VE DOĞUM ANABİLİM DALI VE YOĞUN BAKIM ÜNİTESİ'NDE MATERNAL MORTALİTE*

M. Feridun AKSU, Rıza MADAZLI, Mustafa ÖZGÖN, Erdal BUDAK, Yıldız KÖSE

Background and Design.- The aim of this study is to assess maternal mortality rate in Cerrahpaşa Medical Faculty and to help develop new health strategies to control maternal mortality rates by determining the factors and diseases which increase risks. Charts of patient seen between 1991 and 1996 were retrospectively reviewed in the Department of Obstetrics-Gynecology and Intensive Care Unit.

Results.- During this period, 19.808 births had been recorded. There were 16 maternal deaths. The rate of maternal mortality of our department was 80 per 100.000 births. Pregnancy-induced hypertension was the most frequent cause of maternal death in Intensive Care Unit Department.

Conclusion.- Maternal mortality rates of Cerrahpaşa Medical Faculty are similar to national statistics, mainly because it is a referral hospital of the district. Most referred cases were patients with inadequate antenatal follow-up, which comprised the majority of the maternal deaths. Pregnancy-induced hypertension is the major cause. The poor outcome of this disease and others can be significantly improved with proper antenatal care and patient education.

Aksu MF, Madazlı R, Özgön M, Budak E, Köse Y. Maternal mortality rates in the Department of Obstetrics-Gynecology and Intensive Care Unit of Cerrahpaşa Medical Faculty. *Cerrahpaşa J Med* 1998; 29 (1): 14-17.

GİRİŞ

Maternal mortalite, gebelik süresince veya doğum sonrası 42 gün içerisinde gebeliğin süresi ve lokalizasyonuna bağlı olmaksızın gebeliğe bağlı veya gebeliğin ağırlaştırdığı bir hastalık nedeniyle veya onun tedavisi esnasında meydana gelen ölümler olarak tanımlanmaktadır, bu tanım içerisine kaza sonucu veya tesadüfen meydana gelen ölümler dahil değildir.[1] Maternal ve peritanal mortalite, ülkemizde önemli birer sağlık problemi olmaya devam etmektedir. Maternal ölümlerin önlenebilmesi için, öncelikle ölümlerin tüm detayı ile irdelenerek nedenlerinin belirlenmesi ve risk faktörlerinin ortaya konması gerekir.[2] Antepartum ve intrapartum bakımın daha iyi anlaşılması ve faydalarının bilinmesi, maternal ölümlerin azaltılması yönünde geliştirilecek stratejilerin

belirlenmesinde yol gösterici olacaktır. Çalışmamızın amacı maternal ölümleri irdelemek ve nedenlerini tanımlayarak bu ölümleri azaltmak amacıyla geliştirilecek stratejiler için alt yapı oluşturmaktır.

YÖNTEM VE GEREÇLER

Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği'nde 1991 ile 1996 yıllan arasında meydana gelen doğumlar retrospektif olarak tarandı. Maternal ölümler detaylı olarak irdelendi. Kliniğimizin bu tarihler arasındaki maternal mortalite oranı saptandı ve ölüm nedenleri araştırıldı. Aynı tarihler arasında gebeliğe bağlı komplikasyonlar nedeniyle Anestezi Kliniği Yoğun Bakım Ünitesi'ne yatırılan ve tedavi gören hastalar da retrospektif olarak tarandı ve maternal ölümler ve nedenleri değerlendirildi.

BULGULAR

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği'nde 1991 ile 1996 yılları arasında 19808 doğum gerçekleşti. Bu yıllar arasında kliniğimizde 16 maternal ölüm saptandı ve maternal mortalite oranı 100000 doğumda 80 olarak belirlendi. Kliniğimizin maternal mortalite oranlarının yıllara göre dağılımı Şekil 1'de gösterildi.

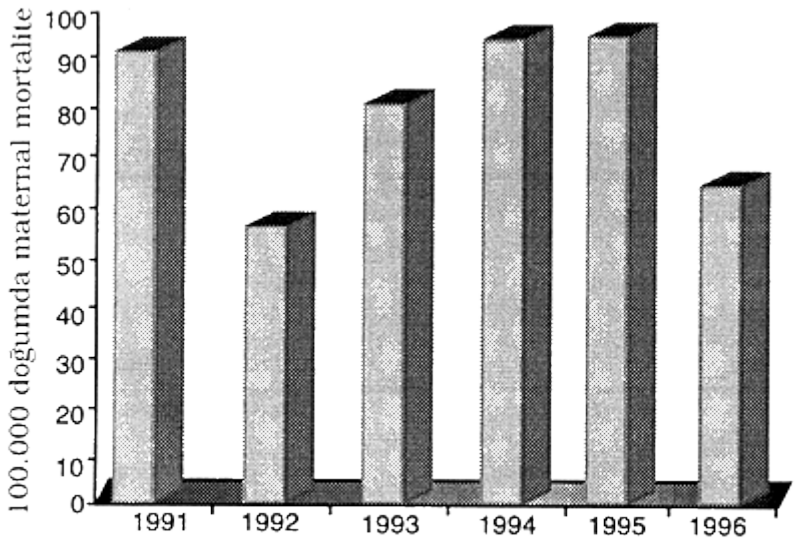

Şekil 1. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum A.B.D.'nda maternal mortalite oranlarının yıllara göre dağılımı

Maternal ölüm gerçekleşen 16 olgu, ölüm nedenleri açısından irdelendi. Ölüm nedeni olarak 10 olguda gebelik hipertansiyonu ve komplikasyonları, 2 olguda enfeksiyon, 2 olguda kanama, 1 olguda tokolitik ajan kullanımına bağlı oluştuğu düşünülen akut akciğer ödemi ve bir olguda akut fulminan hepatit belirlendi. Maternal ölüm nedeni olarak en sık gebelik hipertansiyonuna bağlı komplikasyonlar saptandı (10/ 16, %62.5) (Şekil 2).

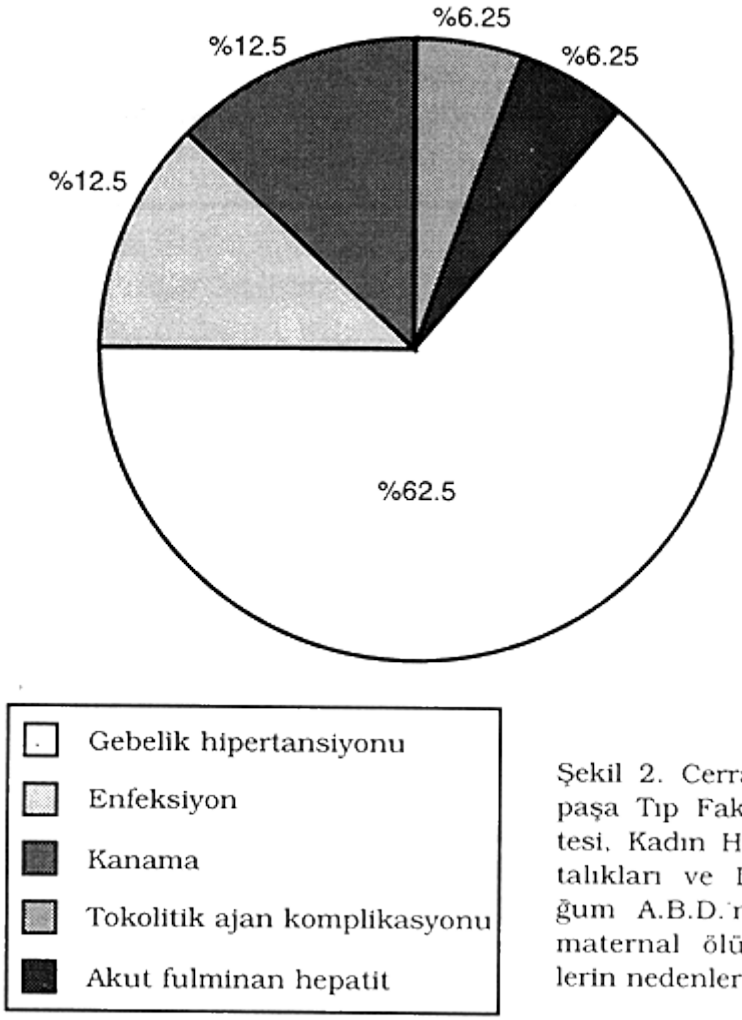

Şekil 2. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum A.B.D.'nda maternal ölümlerin nedenleri.

Aynı tarihler arasında gebeliğe bağlı komplikasyonlar nedeniyle Anestezi Yoğun Bakım Ünitesi'ne 129 hastanın yatırıldığı ve bunlardan 36 tanesinin öldüğü belirlendi (34/129, %26.3). Yoğun Bakım Ünitesi'nde tedavi altına alınan 129 hastanın 107 tanesinin Kadın Doğum Kliniği'nden gönderilen hastalar olduğu, bunlardan 16'sının kaybedildiği belirlendi (16/107, %14.9). Bu olgular Kadın Doğum Kliniği'nin maternal mortalitesini oluşturan olgulardır. Geriye kalan 22 hastanın ise başka hastanelerden Yoğun Bakım Ünitesi'ne refere edilen hastalar olduğu ve 18 tanesinin öldüğü saptandı (18/22, %81.8).

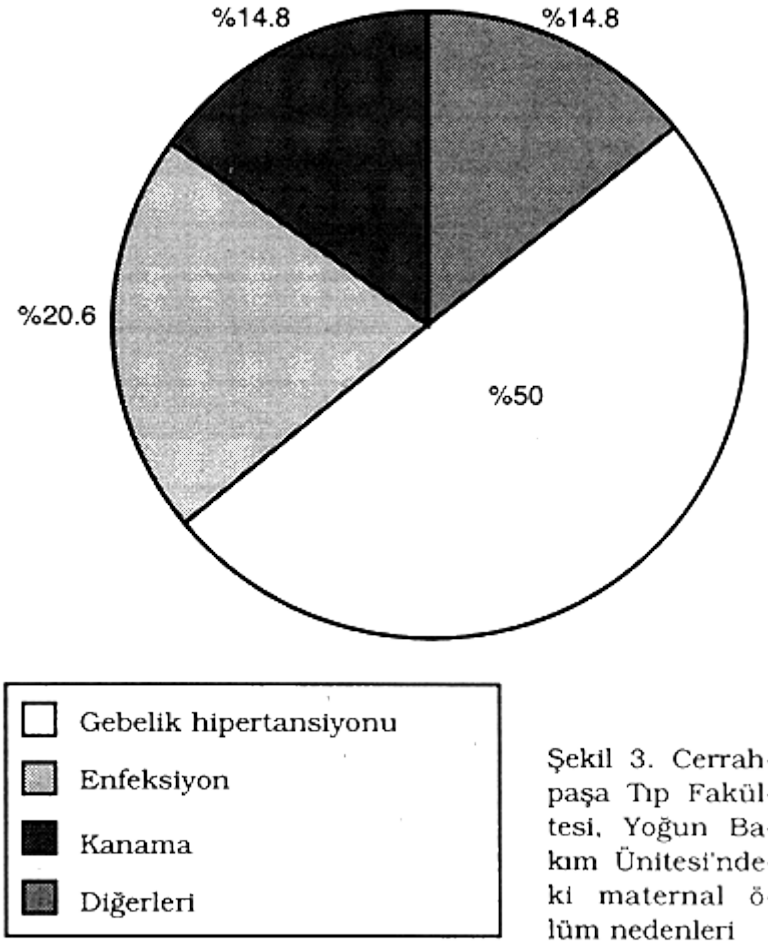

Şekil 3. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Yoğun Bakım Ünitesi'ndeki maternal ölüm nedenleri

Anestezi Yoğun Bakım Ünitesine yatırılan olguların 88'inde gebelik hipertansiyonu komplikasyonları, 14'ünde kanama, 11'inde enfeksiyon, 7'sinde kalp hastalığı ve 9'unda gebeliğe bağlı diğer nedenler saptandı (Şekil 3). Maternal ölüm meydana gelen hastaların 17'sinde gebelik hipertansiyonuna bağlı komplikasyonlar, 7'sinde enfeksiyon, 5'inde kanama ve 5'inde diğer nedenler belirlendi. Yoğun Bakım Ünitesi'nde meydana gelen maternal ölümlerin de en sık nedeninin gebelik hipertansiyonuna bağlı komplikasyonlar olduğu gözlendi. Anestezi Yoğun Bakım Ünitesi'nde tedavi gören 88 preeklampsi-eklampsi olgusundan 76'sının üniversitemiz Kadın Doğum Kliniği'nden sevk edilen hastalar olup 10'unun öldüğü (%13.1), 12'sinin ise diğer hastanelerden sevk edilen hastalar olup 7'sinin (58.3) öldüğü belirlendi.

TARTIŞMA

Kliniğimizin maternal mortalite oranını 100.000 doğumda 80 olarak saptadık. Bu oran, ülkemizin geneli için bildirilen orana benzerdir ve gelişmiş ülkelerdeki oranlardan oldukça yüksektir.[3,4] Ancak unutulmaması gereken nokta, kliniğimizin bir referans kliniği olarak sorunlu vakalar ile uğraştığıdır. Gelişmiş ülkelerde anne ölüm nedenleri olarak kanama, toksemi ve enfeksiyonlar eski önemini

yitirmiş, bunların yerine embolizm, kalp yetmezliği ve anestezi komplikasyonları ön plana çıkmıştır.[5] Kliniğimiz ve Türkiye genelinde bakıldığında ise anne ölümlerinde en önde gelen nedenin preeklampsi-eklampsi olduğu görülmektedir. Kliniğimizdeki anne ölümlerinin %62.5'unun nedeni olan preeklampsi-eklampsi olgularının tamamı, gebelikleri süresince antenatal takip görmemiş ve hastalıklarının ilerlemiş dönemlerinde ağır preeklampsi klinik tablosuyla kliniğimize başvuran hastalardır. Buradan da antenatal takibin önemi açıkça anlaşılmaktadır. Ayrıca ağır preeklampsi-eklampsi, sistemik bir hastalık tablosu olup, bu tip hastalar ileri derecede kritik hastalardır ve bu konuda deneyimli bir ekip tarafından değerlendirilip tedavi edilmeleri gerekir. Bu olguların tedavisine ekip anlayışı içinde ve yoğun bakım koşullarında yaklaşmanın önemi, Yoğun Bakım Ünitesi'ne dışarıdan geç aşamada refere edilen olgulardaki maternal mortalite oranlarının yüksekliğinden de anlaşılmaktadır.

Kliniğimiz maternal mortalitesinde gözlenen iki postpartum kanama olgusu, evde doğum yapıp, şok tablosunda kliniğimize başvuran olgulardır. Postpartum kanamalar önlenebilir problemler olmasına karşın, ölümle sonuçlanması antepartum ve intrapartum takibin önemini ortaya koymaktadır. Bu bilincin toplumda yaygınlaştırılması için gerekli sağlık politikalarının oluşturulması ve uygulanması gerekmektedir. Akut akciğer ödemi nedeni ile ölen olgumuz, üçüz gebelik olup uzun süre tokoliz tedavisi yapılan bir olgudur. Bu olguda ölüm nedeni olarak tokolizin yeri tartışmalı olmakla birlikte, özellikle beta mimetikler ile yapılan tokoliz uygulamalarında son derece dikkatli olunmalıdır.

Gebeliğe bağlı komplikasyonlar nedeniyle yoğun bakım gereksinimi doğan ve Yoğun Bakım Ünitesi'nde yatırılan hastalarda maternal mortalite oranı %26.3 oranında saptandı. Burada da kliniğimizde olduğu gibi en sık ölüm nedeninin gebelik hipertansiyonu komplikasyonları olduğu gözlendi. Ancak üzerinde durulması gereken diğer bir nokta kliniğimizden Yoğun Bakım Ünitesi'ne sevk edilen preeklamptik olguların % 13.1'i kaybedilirken, dışarıdaki kliniklerden gelenlerin %58.3'ü kaybedilmiştir. Kliniğimizde ağır preeklamptik ve eklamptik olguların doğumlarına, anestezi ve reanimasyon doktorları ile birlikte ekip olarak yaklaşılmakta ve özellikle postpartum takiplerinde birlikte hareket edilmektedir.

ÖZET ▲

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği'nde 1991 ile 1996 yılları arasında toplam 19808 doğum olmuştur. Bu süre içerisinde 16 maternal ölüm meydana gelmiş ve kliniğimizin maternal mortalite oranı 100.000 doğumda 80 olarak hesaplanmıştır. On altı maternal ölüm olgusunda en sık gebelik hipertansiyonuna bağlı komplikasyonlar etyolojik neden olarak belirlenmiştir. Aynı tarihler arasında gebeliğe bağlı hastalıklar nedeniyle Anestezi Yoğun Bakım

Ünitesi'ne toplam 129 hasta yatırılmış ve bunlardan 36 hasta kaybedilmiştir. Bu hastalarda da en sık ölüm nedeni olarak gebelik hipertansiyonuna bağlı komplikasyonlar saptanmıştır.

KAYNAKLAR

1. Ellerbrock TV, Atrash HK, Hogue CJR, Smith JC. Pregnancy mortality surveillance: a new initiative. Contemp Obstet Gynecol 1988; 31: 23-24.
2. Fox H. Pathology of maternal death. In: Fox H, Wells M (eds) Obstetrical and Gynecological Pathology, Churchill Livingstone. London, 1995; 1837-1851.
3. Atrash HK, Rowley D, Hogue CJR. Maternal and peritanal mortality. Curr Opin Obstet Gynecol 1992; 4: 61-71.
4. Akın A. Population issues in the world and in Turkey. Republic of Turkey-Ministry of Health, Ankara 1995; 42-43.
5. Atrash HK, Koonin LM, Lawson HW et al. Maternal mortality in the United States,1979-1986. Obstet Gynecol 1990; 76: 1055-1060.

- 1. Maternal Mortalite Dünya Kongresinde (Fas 1997) tebliğ edilmiştir. *Anahtar Kelimeler:* Gebeliğe bağlı hastalıklar. Gebelikte prognoz, Maternal mortalite; *Key Words:* Pregnancy-related diseases. Pregnancy outcome, Maternal mortality; *Alındığı Tarih:* 16 Haziran 1997;

Prof. Dr. M. Feridun Aksu, Doç. Dr. Rıza Madazlı, Dr. Erdal Budak: İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı; Uzm. Dr. Mustafa Özgön, Prof. Dr. Yıldız Köse: İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı. *Yazışma Adresi (Address):* Dr. M. F. Aksu, İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı, 34303. Cerrahpaşa. İstanbul.